

UOT:37.

UNİVERSİTET TƏLƏBƏLƏRİNƏ İNGİLİS DİLİNİN TƏDRİSİNDƏ “CASE-STUDY” METODUNDAN İSTİFADƏ EDİLMƏSİ

Hüseynova Xalidə Etibar qızı
Bakı Slavyan Universiteti
denizhusey86@mail.ru

Xülasə: Məqalədə yeni metod hesab edilən case study-nin dərslərdə istifadəsi və təhsil alanlara nəticəyönümlü olmasından bəhs edilir. Yeni metod hesab edillən bu üsulla xarici dilin öyrədilməsi və mənimsənilməsi çox effektiv və məqsədə müvafiqdi. İngilis dilinin bilməsi hər bir tələbə öz gələcək iş fəaliyyətində nə dərəcədə önəmli olduğun artıq bilir və müasir cəmiyyətimizdə qaçılmaz bir faktlardan biridir. Bu baxımdan qeyd edilən metod və ənənəvi metodlarla ingilis dilinin mənimsədilməsi hər bir təhsil alanın xeyirinə istiqamətlənmişdir.

Açar sözlər: söz, dəyişiklik, dil, inkişaf, qədim

Ключевые слово: слово, изменение, язык, развитие, древний.

Key words: word, change, language, development, ancient.

Hə bir sahədə olduğu kimi integrasiya və inkişaf dövrümüzün tələblərindən biri hesab edilir. Müasir zamanda hər bir sahənin inkişafı ilə əlaqədar olaraq və həmçinin təhsil sistemi qarşısında duran və inkişaf etməyə meyilli olan xarici dilin öyrədilməsi ilə bağlı yeni standartlara uyğun olaraq yeni məqsəd və vəzifələr qoyulur. Ali təhsil müəssisələrində hər bir tələbə təhsil alıb məzun olan zaman hər biri xarici dildə sərbəst ünsiyyət qurmaq, tez və aydın qərarlar qəbul etmək, təkcə əmək bazarında deyil, müasir zamanla ayaqlaşmaq üçün bütöv bir kompetensiyalar sisteminə yiyələnmişdir. Burada nəticə olaraq gəldiyimi yekun məqsəd hər bir təhsil alan xarici dilin həm anlaması, dinləməsi, oxu və yazı bacarıqlarına yiyələnmişdir. Yeni yaranan metodlar və təcrübələr tələbələrə xarici dillərin peşəkar yönümlü tədrisi prosesində dil bacarıqlarının mənimsənilməsi üzrə tədris prosesinin səmərəli təşkili ilə asanlaşdırılır. Artıq çoxlarımıza məlumdur ki, xarici dillərin tədrisində ənənəvi və yeni metodlarla tədris aparılır və qarşıya qoyulan məqsədə çatmağa çalışılır. Xarici dilin tədrisində müasir metodlardan biri situasiya təhlili “Case-study”-dən istifadə üsuludur. Bu yeni metod tələbələrin kommunikativ səriştəsini inkişaf etdirməyə və təkmilləşdirməyə imkan verir. Xarici dilin tədrisində “Case-study” metodu 20-ci əsrin birinci yarısında avropada geniş istifadə olunmağa başlanmışdır. Bununla belə, qeyd etmək lazımdır ki, “case-study” metodu ilə təlim üçün xarici tədris təcrübəsinə nisbətən daha az saat ayrılır və təəssüf ki, xarici təhsil müəssisələrində olduğu kimi qlobal şəkildə həll olunmur. “Case-study” iş metodunun izahın versik deyə bilərik ki, yaranan situasiyalar metodu, situasiya təhlili metodu – real iqtisadi, sosial və biznes situasiyalarının təsvirində istifadə olunan tədris texnikası olaraq hesab edilir. Bu metoddan tələbələrə aşağıda sadalayacağımız istiqamətlər üzrə tədris zamanı istifadə olunur: iqtisadiyyat, idarəetmə, hüquq və s. Qeyd edilən yeni metod “Case-study” əsasən faktlara əsaslanan, çox vaxt real ünsiyyət vəziyyətinə uyğun gələn real nitq materialları əsasənə aparılır. Xarici dilin tədrisində nəzərdən keçirilən dərslərdə istifadə edilən metodun əsasını, əksər hallarda tələbələrlə münaqişə xarakterli olan konkret problemlə vəziyyətlər təşkil edilərək nəticə yönümlü aparılır.

Bir qayda olaraq, “case study” tapşırıqları yaradıcı diqqətə malikdir və prosesin hər bir iştirakçısında “tənqidi düşüncə” adlanan fərdi təfəkkürün formalaşmasına kömək edir. Dərs zamanı case-study-dən istifadə edərək, tələbələr mövcud biliklərini tətbiq edirlər və onlara mümkün rəqiblərin təklif olunan səhvlərindən öyrənmək imkanı və şərait verilir. Bu metodun üstünlüyü vahid düzgün həllin olmamasıdır, problemə yanaşma dəyişən bir həll vəziyyətin

yaratmağa zəmin etmək mümkün olur. “Case-study” metodundan istifadənin məqsədi nəzəri nəticələrin həyata keçirilməsidir, yəni “case-study” tələbəyə nəzəriyyəni praktika ilə əlaqələndirməyə kömək edən bir növ körpüdür.

Təlim zamanı tələbələrə yardımı münəfiqə vəziyyəti davam edir, iş yeri tez-tez baş verən bir vəziyyətdir və buna görə də bir komandada səriştəli davranmaq bacarığı, ünsiyyət qurmaq bacarığı ilə asanlaşdırılan bir çox problemlərin həllinin açarıdır. Case-study metodu tələbələrin real həyatdan götürülmüş problemlə situasiyaların həllini necə öyrənməsinin konkret nümunəsini təqdim edir. Müəllimin əsas vəzifələri prosesdə müəllim lider, bütün prosesin əlaqələndiricisi, tələbələr baxımından çıxış etdikdə isə, bir tərəfdən işgüzar mühit, digər tərəfdən isə yaradıcı mühit yaratmaqdır. təhsil almaq, öz peşə bacarıqlarını daha da inkişaf etdirmək üçün analitik və tənqidi düşünmə bacarıqlarına yiyələnməkdir. “Case-study”nin strukturundan danışarkən aşağıdakı komponentləri müəyyən etmək lazımdır: Problemin özü – münəfiqə və bu problemin həlli yollarını axtaran insanlar qrupu. Münəfiqənin özündə təkcə problemin özü haqqında deyil, həm də bu münəfiqədə iştirak edən iştirakçılar, habelə onların hərəkətlərinin məzmunu haqqında məlumatlar olmalıdır [3, s.24]. Birinci mərhələdə müəllim tapşırıq verir və təhsil alanlar onun məzmunu ilə tanış olurlar, yəni problemin mahiyyətinə dərk edirlər. Təhsil alanlar yaradılmış qruplarda müzakirə aparır və yalnız bundan sonra müzakirələrinin nəticələrini öz qərarlarını əsaslandırmaqla təqdim edirlər.

Dərsin sonunda müəllim nəticələri təhlil edir, nəticələri ümumiləşdirir və qiymətləndirmə sistemini hazırlayır və təkcə müəllim deyil, həm də tələbələrin özləri qiymətləndirirlər ki, bu da təhsil alanların səhvlərindən nəticə çıxardıqda təlimin effektivliyini artırır. Tələbə yoldaşları və bununla da öz peşə hazırlığını təkmilləşdirirlər [4, s.177]. İstənilən metod kimi, “case-study”nin də öz məqsəd və vəzifələri var: 1) münəfiqə vəziyyətinin əsas səbəbini tapmaq; 2) münəfiqənin özünü praktikaya layihələndirir; 3) bütün münəfiqə tərəflərinin qərarlarını təhlil etmək; 4) münəfiqənin qarşısının alınması, minimuma endirilməsi və həlli variantları təklif etmək.

“Case-study”nin məzmunu aşağıdakı komponentlərin mövcudluğu ilə müəyyən edilir: 1) münəfiqəli vəziyyət; 2) münəfiqə vəziyyətinin ətraflı təsviri; 3) münəfiqə vəziyyətinə müəllifin şərhləri; 4) “Case-study” istifadə edərək iş üçün suallar və tapşırıqlar. Şagirdlərin işinin qiymətləndirilməsi meyarları aşağıdakı bacarıq və bacarıqların mövcudluğuna əsaslanır: 1) tapşırığın mövzusu üzrə ingilis dilində həm tematik, həm də qeyri-tematik olaraq peşəkar yönümlü lüğətdən istifadə etmək bacarığı; 2) səriştəli ingilis nitqindən istifadə; 3) öz fikrinizi ingilis dilində mübahisə etmək bacarığı; 4) ingilis dilində vəziyyəti tez təhlil etmək və nəticə çıxarmaq bacarığı; 5) yerində tez qərar qəbul etmək bacarığı; 6) ingilis dilində müzakirə aparmaq (opponentlərin suallarını vermək və cavablandırmaq) bacarığı; 7) komandada işləmək bacarığı [3, s.17].

Xarici dilin tədrisi zamanı “case-study” metodunun üstünlüyü nəzəriyyə ilə təcrübənin əlaqəsidir, vəziyyəti real vəziyyətə uyğunlaşdırmaq, mövcud təcrübə və biliklərdən istifadə etmək bacarığı, müzakirədə iştirak etmək imkanı, dil və psixoloji maneələri aradan qaldırmaq, səhv etmək və təhlil etmək bacarığı təkmilləşdirməyə imkan və şərait yaradır. “Keys-study” aşağıdakı tələblərə cavab verdikdə effektiv hesab edilir: 1) dəqiq müəyyən edilmiş məqsədə malikdir; 2) qrup üçün nəzərdə tutulmuş müxtəlif çətinlik səviyyələrinə malikdir; 3) praktiki yönümlüdür; 4) müvafiqdir; 5) analitik təfəkkür inkişaf etdirir; 6) müzakirəyə səbəb olur; 7) bir neçə həll yolu var.

“Case-study”nin aşağıdakı mərhələləri fərqləndirilir:

1. Münəfiqə vəziyyətində birgə daldırma mərhələsi. Tələbələrə əsas problemi vurğuladıqları öz-özünə iş üçün tədris materialları verilir.

2. Növbəti mərhələdə problemin həlli üçün birgə fəaliyyətlər təşkil edilir. İş qruplar və ya fərdi şəkildə aparılır, burada münaqişəli vəziyyətlər təhlil edilir və müzakirə olunur, tərəflərin məqsəd və maraqları müəyyən edilir və həll yolları təklif olunur. Hər bir qrup hazırkı münaqişə vəziyyətinə mümkün həll yollarını sübuta yetirən bir lider seçirki gəldikləri nəticəni o yönləndirsin və nümayiş etdirdirsin.

3. Problemin müzakirəsi və nəticələrin yekunlaşdırılması prosesində bütün qrupların işini təhlil etməli olan təkcə müəllimin özü deyil, həm də şagirdlərin özləri vasitəsilə bütün qrupların qiymətləndirilməsi və nəticələrin yekunlaşdırılması mərhələsi.

“Case-study” ilə işləyərkən müəllimin qarşıya qoyulan məsələnin həlli üçün irəli sürülən suallara özü cavab verməsi tövsiyə edilmir. Təhsil alanın işini elə təşkil etmək lazımdır ki, onlar suallara özləri cavab versinlər. Müəllimin əsas vəzifəsi müzakirə prosesinin özünü idarə etməkdir, müzakirə iştirakçılarına aparıcı suallar verilməli, tələbələrə söz verilməsi, sonrakı müzakirə üçün problemli mövzuları qaldırılmasıdır. “Case-study” metodunun praktikada tətbiqi ondan ibarətdir ki, tələbə təkcə müstəqil düşünməyi deyil, həm də öz fikirlərini komandaya nümayiş etdirməyi və rəqiblərinin tənqidlərinə əsaslı cavab verməyi öyrənir və bununla da peşəkar yönümlü ünsiyyət bacarıqlarını inkişaf etdirir. İxtisas üzrə lüğətdən və geniş tətbiqi terminoloji bazasından istifadə etməyi bacarır. Auditoriyada “case-study” metodundan istifadə şagirdlərə təkcə nətiqlik və nətiqlik bacarıqlarına deyil, həm də auditoriya və gələcək tərəfdaşlarla əlaqə yaratmağa imkan verir. Təlim tədris zamanı hər bir təhsil alan özünün inkişafı və gələcək iş fəaliyyəti ilə bağlı olan məqsədlərinə çatmaq üçün yeniliklərə açıq olmaqla yanaşı onun inkişafını da izləməli və bəhrələnməlidir. Həmçinin təhsil alanla yanaşı təhsil verən şəxs bu gedişətdə bir başa marağı olmalıdırki yeni metodlar, yeni texnologiyalardan məlumatlı olaraq gələcək nəsillərə, təhsil alanlara düzgün və şəffaf formada ötürə bilsin. Sınıfdə “case-study” təcrübəsi tələbələrə real situasiyada düzgün və tez naviqasiya etməyə, müvafiq qərarlar qəbul etməyə və peşəkar fəaliyyətlərində xarici dil biliklərinin səviyyəsini əhəmiyyətli dərəcədə artırmağa kömək edə bilər ki, bu da sonradan ixtisas seçimi üçün müraciət edərkən müsbət təsir göstərəcək. İş və universitet məzununu əmək bazarında rəqabətə davamlı edəcək.

Ədəbiyyat

1. Myron, W. Lustic & Koester, J. Intercultural Competence: Interpersonal communication across cultures. Pearson: USA. (2010),
2. L.G.Quliyeva. Language differentiation in bilingual children. Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi Bakı Slavyan Universiteti. Elm və Cəmiyyət. Bakı-2009.
3. Кургаева О.Л. Современные методики повышения мотивации студентов при изучении иностранного языка в неязыковых вузах// Психология и педагогика: методология, теория и практика: Сб. статей Международной научно-практической конференции. - 2015. - С.240-244.
4. Рай Л. Развитие навыков тренинга. - СПб: Питер, 2003. - С.208.
5. Фливберг Б. Кейс-стади в контексте качественно-количественной проблематики // Социологические исследования. - 2004. - № 9. - С. 15–19.

**ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДА «CASE-STUDY» ПРИ ОБУЧЕНИИ
АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ СТУДЕНТОВ ВУЗОВ***Гусейнова Халида Етибаровна**Резюме*

В статье говорится об использовании кейс-стади, который считается новым методом, на занятиях и его ориентированности на результат для учащихся. Преподавание и освоение иностранного языка с помощью этого метода, который считается новым, оказалось очень эффективным и соответствовало поставленной цели. Знание английского языка является одним из неизбежных фактов в нашем современном обществе. С этой точки зрения освоение английского языка указанными методами и традиционными методами направлено на пользу каждого обучающегося.

**USING THE “CASE-STUDY” METHOD IN TEACHING ENGLISH LANGUAGE
TO UNIVERSITY STUDENTS***Huseynova Xalida Etibar**Summary*

The article talks about the use of the case study, which is considered a new method, in classes and its result-oriented nature for students. Teaching and mastering a foreign language with this method, which is considered a new method, was very effective and relevant to the purpose. Knowing the English language is one of the inevitable facts in our modern society. From this point of view, mastering the English language with the mentioned methods and traditional methods is aimed at the benefit of every learner.

*Rəyçi: dos. Aygün Xanoğlu qızı İsayeva**Bakı Slavyan Universiteti Xarici dillər kafedrasının 24 yanvar 2024-ci il tarixli 5 sayılı protokolu**Daxil olma tarixi 24 yanvar 2024-cw il*